

Saša Babič

Prostor in čas v slovenskih kmetijskih napotilih

Samostojen del med paremiološkimi enotami predstavljajo t. i. vremenski pregovori. Gre za široko skupino stalnih stavčnih izrazov, katerih funkcija je usmerjanje človeka glede na predvideno napoved letine ali vremena v prihodnjem času. Ravno te paremiološke enote očitno pokažejo na to, da človek že od nekdaj želi nadzorovati naravo, v tem primeru vremenske pojave (Dundes 1989). S tem namenom je naravo opazoval v časovnih in prostorskih parametrih in na podlagi opazovanj ustvaril pravila, ki pa niso vedno zanesljiva. Ker je na življenje na kmetiji in v splošnem močno vplivalo vreme, je večina teh napotil neposredno ali posredno povezana z vremenskimi stanji in napovedmi.

Opredelitev kmetijskih napotil

Kmetijska napotila so paremiološke enote, ki oponašajo obliko pregovora in imajo funkcijo napovedovanja vremena ali pridelka v določenem prihodnjem obdobju glede na trenutno vremensko stanje oz. obnašanje živali ali glede na vremensko stanje oz. obnašanje živali na določen dan, zato so nasičena predvsem s časovnimi podatki, nekaj jih vsebuje tudi prostorske (Babič 2015: 63).

Vremenska napotila so nastajala s človekovim budnim opazovanjem in beleženjem vsakoletnega razvoja različnih vremenskih stanj in njihovih spremenj. Ta opažanja so preoblikovali v bolj poetično obliko s figurami, stalnim ritmom in rimo, tako so napotila dobila bolj zapomnljivo obliko, hkrati pa so v zaključeni stavčni obliki zaobjela napoved za prihodnji čas. Zaradi teh značilnosti so jih ljudje vedno konceptualno in jezikovno uvrščali med pregovore, tj. vremenske pregovore, saj gre za opazovanja, spoznanja in ne nazadnje modrosti več generacij v stalni obliki s stilnimi sredstvi, poudarjenim ritmom in rimo, formulativnost in govorno natančnost ter kažejo poseben, za pregovorne izraze značilen odnos do jezika (Užarevič 2012: 203), podobno kot pri pravih pregovorih.

Skozi zgodovino so se vremenska napotila ohranjala in prenašala preko kolarjev, pratik, deloma tudi ustno. Zaradi neznanega avtorstva in prenosa iz roda v rod kot ljudsko modrost te enote uvrščamo med slovstveno folkloro.

Delitev kmetijskih napotil¹

Strukturno kmetijska napotila lahko uvrščamo med pregovorne strukture: po zunanji stavčni zgradbi (poudarjena je rima) in figurativnosti (poosebitev, metonimija, metafora) posnemajo obliko pregovorov, vendar pa se njihova funkcija (sporočilnost in namen) močno razlikuje od pravih pregovorov, zato jih uvrščamo v samostojno podskupino pregovornih izrazov, tj. kmetijska napotila.

Alan Dundes (1984: 44) zavrača uvrščanje kmetijskih napotil med pregovore, saj jih označi kot »znakovne vraže« (angl. sign superstitions), katerih pomen je vezan konkretno in specifično na vreme in je posledično pomen dobeseden, hkrati pa je predvidevanje tako dolgoročno, da le stežka obvelja. Njegova uvrstitev kmetijskih napotil med vraže nima podrobnejše delitve, predstavlja le podskupino znotraj vraž (podobno kot zdravstvena napotila).

Galina E. Pavlova (1984) v svoji klasifikaciji uvrsti kmetijska napotila v skupino napovedi (rus. primety – sobstveno prognozy), in sicer v podskupino, vezano na naravo (rus. prirodnye), pri katerih poudarja, da so dejanja izvedena brez volje ali sodelovanja človeka. Tu pa je še nadaljnja delitev na naravne (rus. estetstvennye) in vražne (rus. suevernye) enote; prva skupina vsebuje zgolj akterje iz narave (npr. *Božič zelen – Velika noč bela*); druga pa preslikavo vpliva naravnega pojava na človeka ali človeka na naravni pojav (npr. *če ženske klepetajo, bo dež*)² – vendar te v slovenskem jeziku ne prevzemajo več strukture pregovorov (Pavlova 1984: 295, 296).

Wolfgang Mieder (1996) folklorne oblike, povezane z vremenom (opazovanjem in vplivanjem na vreme) poimenuje kot vremenske modrosti (angl. weather wisdom), in jih deli na: pregovore, vraže in znake (angl. proverbs, superstitions, and signs), kar jasno pokaže, da – v nasprotju z Dundesom – uvršča kmetijska napotila med pregovore.

Šabec (2007: 269) kmetijska napotila poimenuje kot »koledarske pregovore«, s čimer ravno tako kot Mieder uvrsti kmetijska napotila med pregovore, njihovo koledarskost pa terminologizira zaradi umeščenosti v razne kmetijske almanaha in koledarje kot vodila, kar posledično narekuje njihovo notranjo kronološko delitev: po dnevih, mesecih, letnih časih; glede na svetnike po koledarskem razporedu ter glede na razporeditev opravil v letu.

1 Primeri slovenskih kmetijskih napotil so iz arhiva pregovorov Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU.

2 Avtorica tega prispevka podaja primera iz slovenske slovstvene folklorne (arhiv Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU).

Babič (2015) kmetijska napotila uvršča med pregovorne strukture, ki obstajajo vzporedno s pregovori, so jim podobni, vendar ne spadajo v isto skupino. Deli jih na:

1. kmetijska predvidevanja,
 - 1a) kmetijska navodila,
2. vremenska predvidevanja,
3. vremenska pravila (Babič 2015: 63–70).

1. Funkcija kmetijskih predvidevanj je predvsem predvidevanje pridelka glede na vreme v določenem času (vključujoč poljedelstvo in živinorejo):

*če na Vincenca sonce peče (sije), obilo vina v sode steče (vlije) (22. 1.);³
 o sv. Urbanu žito ni še dobljeno ne izgubljeno (19. 5.);
 dež na svetega Janeza glave, rad stori orehe piškave (29. 8.).*

V teh enotah je v ospredju pomen delovanja narave in vremena na življenje kmeta oz. ljudi, pokaže se odvisnost človeka od narave in vremenskih sprememb.

Znotraj te skupine je podskupina kmetijskih navodil, pri katerih je neposredno navodilo kmetu, kako mora ravnati, če želi imeti dobro letino oz. se primerno pripraviti za prihodnji čas:

*če misliš na otavo, moraš do sv. Petra pokositi seno (29. 6.);
 če je Aleš suhoparen in suh, si napravi za zimo topel kožuh (17. 7.);
 kdor po mali maši kosi, ta za pečjo suši (8. 8.);
 če je na Uršule lepo, še lene babe nastil dobe (21. 10.).*

Pri teh enotah je v ospredju kmet in njegovo delovanje znotraj koledarskega časa, pri čemer postane sama dejavnost pomemben dejavnik – kmet iz pasivnega lika postane aktivni dejavnik v pridelavi.

Kmetijskih navodil je sicer manj kot kmetijskih predvidevanj, kar jasno nakazuje na pomen zunanjih fizikalnih in bioloških dejavnikov na pridelek, pa vendar manjša skupina kmetijskih navodil pokaže, da je kljub milosti in nemilosti narave kmet pomemben akter v ustvarjanju pridelka.

2. Vremenska predvidevanja so paremiološke enote, ki napovedujejo na podlagi trenutnega vremena ali vremenskega stanja oz. v določenem času vreme v prihodnjem času:

³ Datumi v oklepajih označujejo koledarsko opredeljen dan, ki je dodeljen določenemu svetniku.

*če Anton z dežjem prihaja, se zemlja še dolgo napaja (17. 1.);
ako je Matevž vedren, bo lepa jesen (21. 9.);
ako na mrtvih dan dežuje, zamete zima pričakuje (1. 11.).*

Večina vremenskih predvidevanj so dolgoročne napovedi vremena, za katere uresničitev ni gotova, saj predvidevanj meteorološkega fizikalnega stanja ni mogoče napovedovati za toliko časa vnaprej. Hkrati pa ta predvidevanja večinoma upoštevajo fizikalne lastnosti in naravne zakone, npr. za poletne mesece ne bodo napovedovala snega in za zimske ne hude vročine.

Posamezna napotila lahko uvrstimo tako med kmetijska kot vremenska napotila, npr.

*če Gabrijela (marec) zmrzuje, slana več ne škoduje (27. 2.);
slana v aprilu je bolj nevarna kot poletna toča in suša soparna,*

ki ju lahko po leksikalnih prvinah uvrščamo med vremenska napotila, saj sta slana in toča meteorološko-fizikalni pojav, vendar pa se pomensko uvršča tudi med kmetijska napotila, saj je sporočilnost povezana z letino, ki ji npr. slana ali toča /ne/ škodujeta.

Pregovori z vremensko sestavino, ki ima metaforični pomen, pa niso nujno vedno vremenska predvidevanja. Razlika je očitna pri pregovoru *po vsakem dežju posije sonce*; če pregovor razumemo dobesedno, je to vremensko predvidevanje, ki obljublja lepše vreme; če pregovor vsebuje metaforični pomen, potem pomeni, da po slabih časih vedno pridejo tudi dobri časi. Enako tudi npr. *ena lastovica še ne prinese pomladi*. Pregovora s prenesenim pomenom sta tudi *zima in gospoda nič ne podarita*; *lepega vremena in sitega trebuha se človek nikoli ne naveliča*, vendar se navedena pregovora večkrat uporabljata kot komentar na družbeno stanje kot pa na vreme. Pregovori: *strela ne udari v koprivo*; *kdor seje veter, žanje vihar*; *po toči zvoniti je prepozno*; *če zelo grmi, bo malo dežja* so povsem metaforični, zato jih ne moremo uvrščati med vremenska predvidevanja.

Struktura kmetijskih napotil

Med vremenska napotila uvrščamo tista, ki imajo obliko pregovora, torej se v večini primerov rimajo, so stalni in imajo dvodelno strukturo. Navadno se ukvarjajo z vzrokom in učinkom situacije na prihodnost, zato jih veliko sledi vzorcu »če A, potem B«: prvi del, tj. A, vsebuje predhodnik, lahko se nanaša na predhodno vreme, ki je indikator za napovedano naslednje obdobje, drugi

del, tj. *B*, pa vsebuje posledico (Profantova 1997: 45, Mieder 2011: 451). Kmetijska napotila povzemajo splošno vremensko ali agrikulturno obdobje tako, da njegov začetek pripnejo na določen dan določenega svetnika in dodajo razumno napoved (Mieder 2011: 453).

Iz skupine kmetijskih napotil so izločene t. i. vremenske vraže:

če babe regljajo, bo dež;
če ima luna krancelj, bo naslednji dan dež;
ko je nebo rdeče, Miklavž piškote peče;
kjer se mavrica konča, leži zaklad;
ko hkrati dežuje in sije sonce, bo mavrica itd.

V kmetijskih napotilih je prevladujoč stilni postopek rima. S poimenovanjem dni po svetnikih in z opisom njihove dejavnosti oz. vpliva lahko govorimo tudi o posebitvi posameznih dni:

ako na Marjetin dan dežuje, orehov in lešnikov ni, seno pa se ne posuši
 (20. 7.);
Simon in Juda se s snegom prebudita (28. 10.);
če Martin listje obdrži, huda zima sledi (11. 11.).

Kategorija časa v kmetijskih napotilih⁴

Čas kot omejeno ali neomejeno trajanje je v kmetijskih napotilih ena najbolj opaznih kategorij: gledano strukturno, iz enega časovnega obdobja napovedujejo, kar bo sledilo v drugem/sledečem časovnem obdobju. V večini kmetijskih napotil se povezuje čas in fizikalno meteorološko stanje (dež, veter, sneg, jasnina itd.), pri čemer je predviden ustrezen meteorološki pojav za napoved vpliva vremena v določenem času na prihodnji čas in prostor (npr. poleti ne napovedujejo snega).

Čas v kmetijskih napotilih je označen z dnevom, posvečenim svetniku – redko z zaporednim dnevom v mesecu, s prazničnimi dnevi, z mesecem (s starim slovenskim ali sodobnim imenom) ali letnim časom:

po svetmu Servati ni mraza se bati (13. 5.);

⁴ Kategorijo časa in prostora v kmetijskih napotilih smo analizirali na izboru pregovorov iz arhivske zbirke Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU, in sicer iz zbirke Jožice Šerbela. Zbirka vsebuje 188 enot, razdeljenih po kronološkem kriteriju in z opredeljenim datumom; enote se ne ponavljajo. J. Šerbela je kmetijska napotila zbirala v letih 2010–2013 po spletu, časopisu in pratikah.

*kakršno bo vreme prvi dan, tak bo veliki srpan;
grom in blisk o zimskih kvatrih, huda zima bo pri vratih;
vreme vinotoka je aprilu za poroka.*

Izhodiščni časovni prostor je lahko

1. po svetniku poimenovan dan (redkeje datum) in napoveduje letino v prihodnjem času:

*ako je na sv. Neže dan oblačno, bo obilo graha (21. 1.);
na Sv. Barbare močno ivje, bo potem drugo leto sadja polno drivje (4. 12.);*

ali vreme v naslednjem, opredeljenem časovnem obdobju:

*dan: če je na Blaževo oblačno, bo na Jurjevo privlačno (3. 2.; 23. 4.);
praznični čas: če se Martinova gos po ledu plazi, o božiču navadno po blatu gazi (11. 11.);*

meseč: kakršno je na Makarija vreme bilo, takšno v kimovcu bo (2. 1.);

letni čas: če Zofija zemlje ne poškropi, vreme poleti prida ni (15. 5.);

leto: kakršen veter vleče na sv. večer, tak vleče potem celo leto (24. 12.);

2. praznični dnevi in napovedujejo letino v prihodnjem času:

kadar v adventu jug hladi, drugo leto dosti sadja rodi;

ali vreme v naslednjem, opredeljenem časovnem obdobju:

praznične dni: božični dnevi zeleni, velikonočni sneženi;

letni čas: grom in blisk o zimskih kvatrih, huda zima bo pri vratih;

3. meseč in napoveduje letino v prihodnjem času:

*mrzel in moker mali srpan, trtnemu sadu je močno v bran;
sever, ki ta meseč vleče, obilo žita povleče (junij);⁵*

ali vreme v naslednjem, opredeljenem časovnem obdobju:

meseč: če prosinca ni snega, ga mali traven da;

letni čas: če se avgusta po gorah kadi, kupi si kožuh za zimske noči;

leto: ako se grudna bliska in grmi, drugo leto dosti vetrov;

5 Pri kmetijskih napotilih, kjer je uporabljena časovna opredelitev *na ta dan* ali *na ta meseč*, je problematična časovna opredelitev, saj moramo zaupati viru, ki kmetijsko napotilo navaja, kar pa ne pomeni, da je informacija zanesljiva. Zapisovalec ali urednik lahko po svojem občutku ali nepoznavanju kmetijske napotilo uvrsti v drug časovni okvir.

4. meteorološko ali biološko stanje:

Po božiču gre dan gori, sneg doli;
Lucija krajša dan (13. 12.);
Lenart zemljo zaklene (6. 11.).

V izboru pregovorov je največ vremenskih napotil po vzorcu »dan napoveduje vreme v določenem letnem času« (44 enot) in »mesec napoveduje vreme v enem od prihodnjih mesecev« (31 enot). Najbolj znani in številčno pogosti napovedni dnevi v kmetijskih napotilih so: svečnica (2. 2.), sv. Gregor (12. 3.), sv. Pankracij, Servacij, Bonifacij (12.–14. 5.), sv. Zofija (15. 5.), velika noč, sv. Martin, božič (božični čas oz. kvaterni tedni).

Vreme v določenem času ali letino lahko napove tudi obnašanje živali v določenem časovnem obdobju:

1. napoved letine glede na obnašanje živali:

če vidiš prosinca komarje igrati, je treba s senom varčno ravnati;

2. napoved vremena glede na obnašanje živali:

če prosinca zelo lisica laja, še huda zima nastaja;
če svečana mačka na soncu leži, v sušcu spet rada na peč pribeži;
če jagnjeta v sušcu na tratah nore, rada v aprilu v hlevu leže.

V obravnavani zbirki je bilo takih kmetijskih napotil 18, in sicer predvsem za mesce januar, februar in marec.

Drugačen časovni aspekt pri obravnavi kmetijskih napotil pa se pokaže pri obravnavi datumskih podatkov v kmetijskih napotilih: treba je biti še posebno previden, saj so se nekateri dnevi pomaknili z menjavo iz julijanskega⁶ koledarja v gregorijanskega za deset dni naprej.⁷ Tako je npr. *Gregorjevo* danes 12. marca, medtem ko je bil v starem, julijanskem koledarju 2. marca in je sovpadal s takratnim (koledarskim, verjetno tudi meteorološkim) začetkom pomladi. Ravno tako je z najbolj znano decembrsko vremensko svetnico Lucijo, ki je znana po tem, *da krati dan vsem ljudem*, pri čemer je mišljena kračina svetlega dela dneva. Nekdaj je gođovala ravno ob času zimskega solsticija, z uvedbo gregorijanskega koledarja pa se je njen god prestavil za nekaj dni nazaj (Pavšek 2013: 57). Pankracij, Servacij in Bonifacij (12.–14. maj) so gotovo med najbolj znanimi »vremenskimi« godovniki. Njihovi godovi so bili nekoč 10 dni prej, z

6 V nekaterih pravoslavnihi verah je še vedno v uporabi.

7 Menjava koledarja je bila uradno izvedena 24. 2. 1582. (<http://www.bluewaterarts.com/calendar/NewInterGravissimas.htm>, 29. 6. 2015)

gregorijanskim koledarjem pa so se pojavili za prav toliko naprej, njihovemu premiku je sledila tudi vera o majskem mrazu in moči. Ti primeri jasno pokažejo, da določeni dnevi na ljudskem koledarju ne označujejo konkretnega datuma, temveč časovno obdobje okoli tega datuma (Pavšek 2013: 5).

Prostorska kategorija v kmetijskih napotilih

Prostor je redkeje izražena kategorija v kmetijskih napotilih. Prostorsko kategorijo na tem mestu razumemo dvojno: kot »del zemeljske površine glede na prisotnost česa, kak namen« (<http://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=prostor>, 29. 6. 2015) ali kot geografsko točko/lokacijo posameznega pojava. To razumevanje pokaže na dva različna načina, ki ju zaznamo v kmetijskih napotilih in sta specifična za posamezno podskupino: v kmetijskih predvidevanjih splošno posredno in v vremenskih pravilih geografsko konkretno.

V kmetijskih predvidevanjih je prostor podan redko kot splošna opredelitev, npr. polje, ali pa zgolj posredno z navedbo opravil, pridelkov, akterjev (kmet, kmetica), ki nakazujejo delo na polju, ne pa z geografsko lokacijo:

*če je v sušcu zemlja preveč pila, bo poleti manj dobila;
če je v dežju trte cvet, malo teče vina v klet;
če je Tiburcija polje zeleno, dobra bo letina, zrno jekleno (14. 4.).*

Časovna kategorija je v teh napotilih še vedno prevladujoča in je pomensko-funkcijsko pomembnejša.

Konkretna lokacijska ali geografska določila so izražena predvsem v vremenskih predvidevanjih, ki so vezana na konkreten prostor:

*od ljubljanskega okna je rit mokra (uporablja se v Polhovem Gradcu);
v Bohinju ima dež mlade.*

Ta besedila so vezana na mikrolokacije s specifičnimi lastnostmi, kot je obkroženost s hribovji, bližina vod itd. Tovrstne strukture so vremenska pravila, saj temeljijo na večletnih, celo stoletnih opazovanjih prostora in pojavov in v večini primerov obveljajo. Izražajo splošno pravilo za meteorološko stanje, ki je pogosto na določeni lokaciji pod določenimi meteorološko-fizikalnimi pogoji. Tem vremenskim pravilom tudi meteorologi priznavajo nekaj vrednosti.

Pri teh strukturah umanjka časovna kategorija, saj je opis v celoti vezan na prostor in izrečen vsakič ob posameznem vremenskem pojavu.

Ne glede na izraženost prostorske kategorije pa je treba poudariti, da so kmetijska napotila vsekakor geografsko in časovno zamejena: sneg lahko napovedo zgolj ob času in v prostoru, kjer je sneženje v resnici v določenem letnem obdobju fizikalni pojav, in pričakovanje določenega poteka meteoroloških stanj je specifično za zaokrožen geografski prostor.

Sklep

Zaradi odvisnosti kmetovanja od narave in vremena so se ljudje zanašali na določene kazalce in časovne cikle, da bi lažje predvidevali potek delovnega leta. Cilj kmetijskih napotil je dati napotek, ki bi izboljšal pridelek ali deloma olajšal delo (npr. pri oceni, kdaj slana ne škoduje več, kaj pomeni zgodnje cvetenje dreves itd.). Zato je pri njih v ospredju predvsem spoznavna jezikovna funkcija (Jakobson 1989): besedilo nosi informacijo o vremenski napovedi ali napovedi pridelka. Te temeljijo na realnih naravnih in fizikalnih (meteoroloških) zakonitostih ali pa so vremenske vraže, povezane z željo po zmožnosti napovedovati vreme. Nekatera od teh besedil pa so neposredna navodila, kako naj kmet ravna.

Za vraže je značilno, da za njihovo vsebino ni nobene razlage, temeljijo na opazovanju. Toda ujemanje vremena z napovedjo vremenskega pregovora je po mnenju meteorologov dokazano naključna,⁸ saj na vremenske pojave vpliva več različnih (meteoroloških) pojavov, ki so nepredvidljivi.⁹ Pri kmetijskih napotilih namreč umanjka sodobni znanstveni pristop, temeljijo na opazovanju, kolektivnem znanju. Čeprav sodobni meteorološki instrumenti in sledilne naprave prednjačijo, se o njihovi vrednosti in pomenu še vedno mnogi sprašujejo. Pregovori v splošnem, še posebno kmetijska napotila, niso univerzalno veljavni, vendar pa njihova zavestne izjave vsebujejo modrost, resnice, vpglede in poglede v metaforični, stalni in zapomnljivi obliki, ki je posredovana iz ene generacije v drugo (Mieder 2011: 450, 451).

V kmetijskih napotilih ima časovna kategorija pomembno vlogo in po leksikalnih prvinah močno prednjači pred prostorskimi kategorijami. Ubesedene časovne prvine so dnevi s poimenovanji po svetnikih, prazniki, meseci, letni čas. Čas je umeščen v letni koledarski krog, kar izpostavlja ciklično dojemanje časa in s tem ciklično ponavljanje. Vendar pa je dejstvo, da napovedi za

8 Po telefonu meteorolog Miha Demšar, 22. 3. 2011.

9 Še danes imajo vremenski pregovori veljavo pri nekaterih avtorjih v znanstvenih prispevkih, z argumentom, da so že toliko časa med ljudmi, da nekaj resnice mora biti v njih (prim. Šabec 2010).

vremenska stanja ali letino lahko obveljajo le ob upoštevanju tudi prostorske dimenzije. Ubeseđene prostorske prvine v kmetijskih napotilih se v kmetijskih predvidevanjih nanašajo na agrarni svet (polje, vinograd, zemlja itd.), pri vremenskih pravilih pa so podane tudi geografske določitve.

Aktualnost kmetijskih napotil je še vedno velika in zanimanje ljudi za vreme in želja po nadzorovanju narave se še vedno ni dosti spremenila: ljudje se še vedno zanimajo za vreme v prihodnjem času in ob napovedi meteorologov kaj hitro napoved podprejo s kmetijskim napotilom. Vsekakor so v slovenskem prostoru vremenska napotila trenutno aktualen, zanimiv in estetski dodatek ob vremenskih napovedih, ko televizijski voditelj/ica ob koncu ustaljene, znanstveno, meteorološko in tehnološko podprte napovedi doda še kmetijsko napotilo – ali kot podkrepitev napovedi ali pa zgolj kot zanimivost. V različnih revijah pa se ob menjavi letnega časa vedno znova pojavljajo članki, ki razpravljajo o tem, kakšno vreme nam napovedujejo kmetijska napotila glede na meteorološka stanja, ki so bila v preteklih dneh.

Viri in literatura

- BABIČ, Saša, 2015: *Beseda ni konj. Estetska struktura slovenskih folklornih obrazcev*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- DUNDES, Alan, 1984: On Whether Weather 'Proverbs' Are Proverbs. *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship* 1. 39–46.
- DUNDES, Alan, 1989: *Folklore Matters*. Knoxville, Tennessee: The University of Tennessee press.
- Inter Gravissimas*. URL: <http://www.bluewaterarts.com/calendar/NewInterGravissimas.htm>.
- JAKOBSON, Roman, 1989: *Lingvistični in drugi spisi*. Ljubljana: Škuc, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Koledar svetnikov*. URL: <http://svetniki.org/koledar-svetnikov/>.
- MIEDER, Wolfgang: *Proverbs are Never Out of Season. Popular Wisdom in the Modern Age*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- MIEDER, Wolfgang, KINGSBURY, Steward A., KINGSBURY, Mildred E., 1996: *Weather Wisdom. Poverbs, superstitions, and Signs*. New York: Peter Lang Publishing, Inc.
- MIEDER, Wolfgang: *Proverbs. Encyclopedia of climate and weather* (2nd ed.) (ur. Stephen Henry Schneider; Terry Louise Root; Michael D. Mastrandrea). New York: Oxford University Press.
- Ökumenisches Heiligenlexikon*. URL: <https://www.heiligenlexikon.de/>.
- PAVLOVA, Galina E., 1984: Opyt klassifikacii narodnyh primet. *Paremiologičeskie issledovania. Sbornik statej*. Moskva: Glavnaja redakcija vostočnooj literatury.

- PAVŠEK, Miha, 2013: *Vreme in ljudje – etnološko zanimivi prispevki*, izbor: oktober 2013. Arhiv Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU. Rokopisna verzija.¹⁰
- PROFANTOVA, Zuzana, 1997: Concerning One Possibility of logical-semiotic invariants of Weather Proverbs. *Little Fish are Sweet. Selected Writings in Proverbs*. Bratislava: Ústav etnológie SAV. 30–58.
- SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 1970–1991. Ljubljana: DZS. URL: <http://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika>.
- ŠABEC, Nada 2007: The Role of Proverbs in Foreign Language Teaching; The Case of English. Vida Jesenšek, Melanija Fabčič (ur.): *Phraseologie kontrastiv und didaktisch. Neue Ansätze in der Fremdsprachenvermittlung*. Maribor: Filozofska fakulteta. 83–93.
- UŽAREVIĆ, Josip, 2012: *Književni minimalizam*. Zagreb: Disput.

10 Prispevki so občasno izhajali v časopisu Dnevnik, v prilogi Prosti čas, rubrika Vreme in ljudje v času od marca 2002 do junija 2012.